

REPUBLIKA SLOVENIJA
Ministrstvo za izobraževanje,
znanost in šport

INŠTITUT ZA SLOVENSKO
IZSELJENSTVO IN MIGRACIJE

»Krepitev socialnih in državljanskih kompetenc
strokovnih delavcev«

Le z drugimi smo

Jernej Mlekuž
Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije,
ZRC SAZU

Osnovni migracijski pojmi

Naložbo sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in
Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

**BITI
MIGRANT**

BITI MIGRANT

- Kako **dolgo** mora človek bivati v tujem, drugem, novem okolju, da postane migrant?
- Kako **daleč od doma** je treba bivati?
- Kaj pravzaprav šteje: fizična, socialna, kulturna, etnična, jezikovna **razdalja**; prečkanje kulturnih, političnih, socialnih, jezikovnih in še kakšnih **meja**?
- Migracija je zelo kompleksen, raznovrsten, zamotan pojav. Vključuje **ekonomske, politične, družbene, demografske, kulturne, ekološke, jezikovne ...** pojave.
- Selitve niso **le fizični premiki**. So predvsem **družbeni, kulturni premiki**, ki **preoblikujejo** družbo, kulture, skupnosti, ljudi...
- So tudi **dejanja domišljije**, ko je svet na novo zamišljen.

BITI MIGRANT

Pa mi vi povejte, kaj sem!!!?

»Ne vem! Oče je pol Slovenec pol Črnogorec, mati pa je pol Hrvatica pol Muslimanka. Jaz sem rojena v Sloveniji in tudi živim že celo življenje. Pa mi vi povejte, kaj sem!!!?«

Iz knjige *Priseljenci: Študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo* (ur. Miran Komac, INV, 2007, str. 491).

Sem vedno kod doma živu

»Oktobra bo petdeset let, kar sem tu, ampak sem vedno kot doma živu. Nimam niti ene argentinske knjige. (...) Moljo tam pri maš za Slovenijo. Jaz ne morem molt za duhovno domovino. To je moja domovina! Duhovna domovina. To lahko moli tretja al četrta generacija.«

Iz članka Jerneja Mlekuža »Vloga »izvornega« prostora v narodnostnem opredeljevanju: Primer devetih »slovenskih« izseljencev in njihovih potomcev, živečih v Mendosi v Argentini« (*Dve domovini*, 2000, št. 11/12, str. 207).

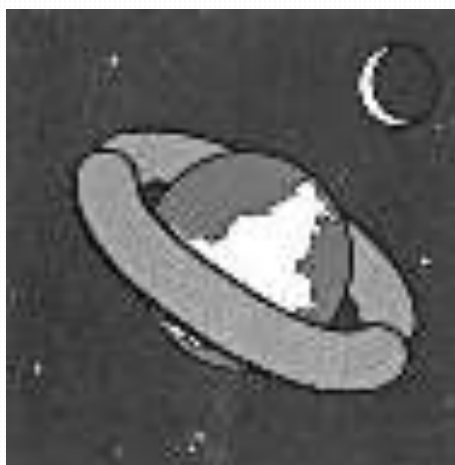

Biti burek v Sloveniji

(*Mladina*, 15. 12. 1989)

Biti kranjska klobasa v vesolju

(*Mladina*, 4. 12. 2010)

EKONOMSKA MIGRACIJA

Z rokami in trebuhom za kruhom. Na železniški postaji v Ljubljani leta 1981 (avtorica Nives Sulič)

EKONOMSKA MIGRACIJA

- Med različnimi tipi migrantov **prevladujejo ekonomski**.
- Čas-prostori, v katerih je **več političnih kot ekonomskih migrantov**.
- **Politični, ekonomski idr. motivi** se pogosto prepletajo.
- Dejavniki **privlačenja** in **odbijanja** (push in pull).
- **Zelo različne pridobitve dela** (delo poiščejo sami, sorodniki in znanci, meddržavne pogodbe, zavodi za zaposlovanje, agencije ali agenti, ilegalno delo).
- **Zelo pisana družina**, ki se nikakor ne seli pod **enakimi pogoji, z neenakimi možnostmi in priložnostmi**.
- **Trajnejše** in manj trajnejše **smeri** ekonomskih migracij.

EKONOMSKA MIGRACIJA

Druge zadeve

»Do nadaljnega ostajam v Lizboni. Ponudb mi res ne manjka, ampak bi si rad vzel čas za temeljit premislek in primerno odločitev. Pri mojih letih ne morem sprejeti katerekoli ponudbe, zdaj ni več v ospredju finančni del pogodbe. Bolj me zanimajo druge zadeve, predvsem v zvezi s šolanjem otrok.«

Iz nepodpisanega članka »Zahovič v Maribor?« (Delo.si, 13. 1. 2005).

Ništa

»Inače, nas je u familiji – moj otac ima nas devetero. On je obični radnik, zemlje nema nikakve. I sad – nas je devetero, razbacani smo po svijetu, razumiješ ... Svi otišli. Nemaš ti šta da radiš. Zemlje nema, njegov osebni dohodek melahan, ja sem od petnest godina ovde u Ljubljani, sedamdeset prve počeo u maju radit: i šta sam postigao do sada – ništa. NIŠTA.«

Iz knjige Silve Mežnarić »Bosanci: A kuda idu Slovenci nedeljom? (Krt, 1986, str. 100).

ILEGALNA MIGRACIJA

Fotografiji sta bili posneti oktobra 2001 v enem od številnih slovenskih »domov«, v katerih so bili med t. i. »prebežniško krizo« nastanjeni prebežniki in prosilci za azil (avtor Samo Rovan).

ILEGALNA MIGRACIJA

- Jo označuje nezakonit, nedovoljen, prikrit prehod **državne meje**?
- Se pojavi z **kontrolno in omejevanjem** migracij.
- Kontrola in omejevanje migracij je pojav **20. stoletja**.

ILEGALNA MIGRACIJA

Karikaturi sta bili objavljeni februarja 2001 v časopisu *Dnevnik* (Marsovc) in *Delo* (Slovenske meje). Leta 2000 in 2001 je slovensko ozemlje prečkalo nadpovprečno število ilegalnih migrantov, povečalo pa se je tudi število prosilcev za azil. Temu je sledilo tudi zelo živahno medijsko poročanje (pogosto tudi sovražno nastrojeno) in krčeviti odpori prebivalcev različnih krajev Slovenije proti nastanitvi prebežnikov v bližino svojih domov.

ILEGALNA MIGRACIJA

Prežnica Stanka

»Hotela sem boljše življenje. Želela sem si kupiti boljše čevlje, lepše obleke in druge potrebščine. Nisem marala kraja, v katerem sem živeła, življenjske razmere so bile zelo slabe. Želela sem si svobodno izbiro glede tega, kje bom živeła, kam bom potovala. Želela sem imeti možnost, da si sama izberem, kaj in kje bom delala. Enostavno nisem več trpela omejitev v svojem načinu življenja. (...) Kakšno leto sem razmišljala o tem, da zapustim dom. Živełi smo tik ob italijansko-jugoslovanski meji. Po nekaj mesecih smo se seznanili z graničarji, celo pogovarjali smo se in se poznali po imenu.«

Iz besedila Urške Strle »Bila je preprosto sreča, da sem prišla v Kanado. O razlogih za selitve skozi Stankino življenjsko zgodbo« (v *Krila migracij. Po meri življenjskih zgodb* (ur. Mirjam Milharčič Hladnik in Jernej Mlekuž), Založba ZRC, 2009, str. 89).

Prežnica Sabar

»V Iranu sem imela dobro plačano službo, vendar pa je bilo tam moje življenje v nevarnosti. V Iranu so ženske drugorazredne državljanke in samo za to, da zadovoljujejo seksualne potrebe moških. Ves čas moramo biti pokrite in če ti izpod pokrivala uide pramen las, te lahko kaznujejo – pretepejo. (...) Noč pred odhodom mi je agent, ki sem mu plačala tri tisoč angleških funtov, dal letalsko vozovnico na tuje ime. (...) Ko smo pobegnili četrtič, smo se peljali v Slovenijo. S kombijem se nas je petdeset ali šestdeset peljalo spet do drugega agenta, ki je bil hkrati tudi policist. Hodili smo skozi gozd od petih popoldne do osmih zjutraj. Med nami so bile noseče ženske in otroci. Obleko sem imela umazano in mokro; ker sem pila vodo iz studenca, sem zbolela. Ujela nas je slovenska policija, ki je patroljirala ob železniški progi, in nas poslala v Ljubljano.«

Iz knjige Mojce Pajnik, Petre Lesjak Tušek in Marte Gregorič *Prežniki, kdo ste* (Mirovni inštitut, 2001, str. 38–39).

JEZIK IN MIGRACIJA

JEZIK IN MIGRACIJA

- »Meje mojega sveta so **meje mojega jezika**« in »Če bi lev znal govoriti, ga **ne** bi mogli **razumeti**.«
- Meje sveta migrantov se nikoli v celoti premaknejo, v starem svetu jih zadržujejo meje njihovega maternega jezika.
- A meje sveta migrantov se **nujno vsaj malo premaknejo**. (jezikovne mešanice).
- Jezik **ni le sredstvo sporazumevanja**, je neizbežen **element našega samozavedanja, identitete**.

JEZIK IN MIGRACIJA

JEZIK IN MIGRACIJA

Amerikanski Slovenec, prvi slovenski časopis v ZDA (prva številka je izšla leta 1891 v Chicagu)

Bošnjak, glasilo slovenskih Bošnjakov, in *Glas Sandžaka*, glasilo priseljencev iz Sandžaka v Sloveniji

JEZIK IN MIGRACIJA

Čefurščina / fužinščina

»Najbolj pa me razpizdi, ko napišejo Marko Djordič. Pičke materine nepismene. Danes sem šel prvič v lajfu po pošto in tam pošta na ime Ranka Djordič. Skoraj da nisem rekel poštarju, da se lahko jebe s tako pošto, ker to ni za nas. Če bi bil kakšen račun, bi ga odjebal. Jebo ih Djordjič u tri lepe pizde materine. Mene stalno jebejo v šoli s temi skloni pa sklanjatvami pa gospa gospe pa te fore, a oni ne znajo napisat enega priimka. Đordić. A je težko? Šest črk. Dva *đ* pa mehki *ć*. Na vsaki kurčevi tipkovnici jih imaš..«

Iz knjige Gorana Vojnovića *Čefurji raus* (Študentska založba, 2008, str. 67).

Half pa pu

»See, moja teta was so suprised nas spoznat, da kar ni mogla verjeti that we were from America.«

Iz knjige Nade Šabec *Half pa pu. The Language of Slovene Americans* (Studia humanitatis, 1995, str. 203).

MODERNE MIGRACIJE

MODERNE MIGRACIJE

- Človeška vrsta je že (od nekdanj) tudi **selitvena vrsta**.
- Migracije **odvisne od** družbenih odnosov, razvitosti prometnih sredstev, informacijskih tehnologij idr.
- Megazemeljski dogodki in megamigracijske **posledice**.
- **Kolonializem** (sužnji, nove poljedelske kulture).
- **Kapitalizem** (možnost prostega gibanja prebivalstva, množične selitve k urbaniziranim industrijskim centrom, razvoj prevoznih in komunikacijskih sredstev).
- Različne **faze** kapitalizma **pogojujejo** različne tipe migracij (liberalni / monopolni kapitalizem)

MODERNE MIGRACIJE

Inicialke slikarja in ilustratorja Ivana Vavpotiča iz knjige *Amerika in Amerikanci* (Jurij Trunk, samozaložba, 1912) – dežele, celine, brez katerih modernih migracij ne moremo misliti.

MODERNE MIGRACIJE

MODERNE MIGRACIJE

MODERNE MIGRACIJE

Nobene daljave ni več

»Dandanes že skoro nobene daljave ni več. V Ameriko odhajajoči naši rojaki, vprašajte na pr. le Dolenjce, se poslavljajo od svojih ljudi tako z lahka, kakor so njih očetje odhajali v kako sosednjo župnijo na cerkveno blagoslovljenje, kakor da bi Amerika ležala tam-le za onim-le ovinkom kje. Še najbolj sitna je pot z Dolenjskega do Ljubljane. Da ima izselnik le Ljubljano za hrptom, potem se že izhaja, potem ni več daleč do Amerike. Ali je to kaka dalja?«

Iz knjige Marjana Drmovška *Usodna privlačnost Amerike: Pričevanja izseljencev o prvih stikih z novim svetom* (Nova revija, 1998, str. 168)

Seleče se glave

»Moj vtis je, da ljudje v Sloveniji ne razumejo tujcev, kot sem jaz in moji kolegi. Mi smo sem prišli, da več dajemo, kot jemljemo od Slovenije. Ko poskušam razložiti, da tukaj nisem iz gospodarskih razlogov, potem Slovencu ni jasno, zakaj sem sploh tukaj. Mislim, da je velika sreča za Slovenijo, da privablja ljudi tovrstnega profila, ki prinašajo svoje osebnosti in jih še dograjujejo. Mislim, da sem tukaj postal še bolj to, kar sem, kot bi, če bi ostal v Bosni ali Srbiji.«

Iz knjige Ota Lutharja idr. *Nemirna srca: Priročnik za pouk državljanske vzgoje* (Založba ZRC, 2004, b. s.)

NOVO OKOLJE

NOVO OKOLJE

- *Vživljanje* v novo okolje poteka zelo **različno** (od minimalnega prilagajanja (Amiši) do popolne asimilacije).
- *Vživljanje* v novo okolje **odvisno** tudi od okolja samega.
- Migracijsko nastale (ZDA) / etnično ekskluzivne države
- Politike (ne)vključevanja migrantov : ne/priznavanje migrant.
- Multukulturalizem (kulturni pluralizem (S) / asimilacija (F)).

NOVO OKOLJE

Razglednice iz novega okolja, ZDA in Egipta. Na hrbtni strani fotografije z izseljenci v kavbojski opreми, odposlani leta 1914 z »bivolskega lova«, je tudi pripis: »Življenje imamo dobro, le hrana je slaba, ker prekleti bivoli so stari in žilavi. Srčne pozdrave na vse znance od ameriških Prelekov« (last Marjana Drnovška).

NOVO OKOLJE

Poljubljanje na cesti

»Pri nas se sploh nismo na cesti poljubljali in sem šla v mestu, peš. In je svakinja prišla mene počakati in dva sta se poljubljala in jaz sem samo stala in gledala njih, sploh se nisem premaknila. (smeh) Je rekla svakinja, pejdi, sem rekla, ja počaki, to je treba policijo poklicati (glasen smeh).«

Iz knjige Alenke Kobolt *Zdej smo od tu – a smo še čefurji* (12, 2002, str. 72).

Prijazni do migrantov

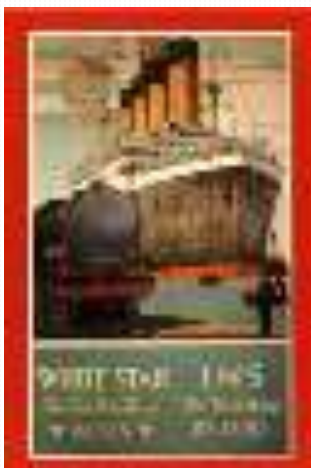
»Ne bi rekla, da smo asimilirani, saj nas niso silili. Uradna politika do priseljencev je bila takšna, da naj bi ljudje, ki so prišli sem, tukaj tudi ostali. To je bilo drugače, kot pa v Nemčiji ali drugje – ko te rabim, pridi, ko te ne rabim, pa ti tudi plačam, samo da greš. Švedska tega še vedno nima. Računajo, da bodo ljudje, ki so prišli in so jih oni sprejeli, ostali tukaj.«

Iz knjige Marine Lukšič-Hacin *Zgodbe in pričevanja: Slovenci na Švedskem* (Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001, str. 207).

POTI MIGRANTOV

POTI MIGRANTOV

Reklamne fotografije in slike ladij, ki so čez Atlantik pripeljale množice bodočih Američanov (last Marjana Drnovška).

POTI MIGRANTOV

Nemirno morje

»Ako hočeš, dragi čitatelj, svojo domovino zapustiti, ter se iz dobrega namena v daljni tuji svet podati, si tam novega doma iskat in boljšega kruha pridelovat, vzemi pa s saboj obleke veliko in dobre, ker te so tu posebno drage; drugih ropotij pa manj ko moreš, skusi le vse v denar spraviti (...) Ako se na jadrovcu pelješ, se moraš s potrebnim orodjem za kuharijo preskrbeti, ker v barki dobiš le sirove reči, kakor mesa, krompirja, graha, masla itd.; pripraviti si moraš vse sam in potem na splošno veliko ognjišče postaviti, kjer so pa že drugi kuharji (...) Bolj imenitno pa, kakor ta skerb, je pripravljanje na duši za dolgo nevarno pot; že v gostivnicah bereš na primernem kraju svarjenje; da zraven telesnih skerbi, ne pozabiš tudi za dušo primernega živeža preskrbeti, pripravi se tedaj z dobro spovedjo in vrednim obhajilom na težavno pot.

Iz knjige Marjana Drnovška *Usodna privlačnost Amerike: Pričevanja izseljencev o prvih stikih z novim svetom* (Nova revija, 1998, str. 73–76)

Nemirno srce

»Pravzaprav je bilo tako. Nisem prišla gor, ampak je prišel pome moj mož, kot fant. Midva sva se spoznala pri vojakah, dol v Bosni (...) Telefoniral mi je, da pride v soboto pome. Jaz pa sem v petek popoldne še delala in (...) sem bila na tisti ponedeljek že v Sloveniji.«

z knjige Alenke Kobolt *Zdej smo od tu – a smo še čefurji* (I2, 2002, str. 77–78).

Reklamne fotografije in slike ladij, ki so čez Atlantik pripeljale množice bodočih Američanov (last Marjana Drnovška).

PRISILNA MIGRACIJA

Na fotografijah so begunci, ki so v prvih dneh maja bežali pred novo »komunistično« oblastjo proti karavanškemu in drugim prehodom. Največ jih je odšlo v Argentino (do leta 1951 okoli 5.282 oseb), pa tudi v Kanado, ZDA, Avstralijo idr. evropske države (fotografije so iz revije *Zaveza*).

PRISILNA MIGRACIJA

- **Prostovoljne** migrante opredeljujejo **izbire, možnosti in priložnosti**, **prisilni** migranti pa vsega tega nimajo.
- Le **kategorija**, ki nima veliko opraviti s stvarnimi življenji migrantov?
- Begunec: **pravno-formalna definicija** (mednarodno zagotovljene pravice), širša raba (Adam & Eva).
- Prisilne migracije niso le plod **političnih, verskih, etničnih** vzrokov – tudi okoljski, ekonomski (sužnji) vzrokih idr.

PRISILNA MIGRACIJA

Razpad Jugoslavije v začetku 90. let 20. stoletja so spremljali tokovi beguncev, ki so se stekali tudi v Slovenijo. Fotografije so iz Zbirnega centra Postojna (avtorica Minka Đonlić).

PRISILNA MIGRACIJA

Begunec Leopold

»Med prvo svetovno vojno smo morali Nabrežinci proč. Kar čez noč so nas naložili na vlak. Pustili smo hišo z vsem imetjem. Mama mi je rekla, naj vzamem kožo, da bomo imeli vsaj mleko. Tako sem vlekel v begunstvo kožo, ko pa smo se vrnili, sem jo zopet privlekel domov.«

Iz knjige Alekseja Kalca *Poti in usode. Selitvene izkušnje Slovencev z zahodne meje* (Zgodovinsko društvo za južno Primorsko idr., 2002, str. 37–38).

Begunka Mevlija

»Najprej so Srbi napadli Bijelino, potem Zvornik. Zavzeli so mesto in nas tri do štiri dni psihološko ustražovali. Ko smo bežali, smo morali pustiti vse stvari in hišo. (...) Največji problem v begunstvu v Sloveniji je, ker ni nič dela.

(...) Poleg tega nas imajo mnogi Slovenci za manjvredne, čisto drugače nas vidijo, kot smo v resnici.«

Iz knjige Natalije Vrečer *Integracija kot človekova pravica. Prisilni priseljenci iz Bosne in Hercegovine v Sloveniji* (Založba ZRC, 2007, str. 103–104).

ZDRUŽEVANJE MIGRANTOV

Slovenski izseljenci v Milwaukeeju (1930, avtor neznan) in člani Makedonskega kulturnega društva »Biljana« iz Maribora (2007, avtor Boban Pijanmanov).

ZDRUŽEVANJE MIGRANTOV

- Migranti v novem okolju uveljavljajo tudi **nove oblike združevanja** (družbeno-solidarnostna gibanja, banke)
- Ali/in stare, **obstoječe** institucije **prilagodijo** novemu okolju (Cerkev, družina).
- Združevanje predvsem na **etnični in nacionalni**, lahko pa tudi **nadnacionalni, regionalni, politični** osnovi.
- Teritorialno **povezovanje**, endogamija, skupno druženje in nadzor (opravljanje)
- Združevanje migrantov omogoča **ohranjanje lastne etničnosti, kulture in varnosti**, kot tudi **lažje vključevanje v novo okolje**.

ZDRUŽEVANJE MIGRANTOV

Družina, postavljena na glavo

»Najprej jaz sploh nisem razumela, kdo je moja mama. Ker se mame nisem spomnila, sem nono klicala mama in sem bila sigurna, da je ona moja mama. Šele ko sem bila dovolj stara, so mi razložili, da je ona moja nona in ne mama, ter da moja mama služi v Egiptu. Ko sem bila majhna, sem bila tudi sigurna, da Miklavž živi v Egiptu.«

Iz besedila Katje Škrlež »Komaj sem čakala, da zrastem in postanem aleksandrinka. Demitizacija aleksandrink« (v *Krila migracij. Po meri življenjskih zgodb* (ur. Mirjam Milharčič Hladnik in Jernej Mlekuž), Založba ZRC, 2009, str. 172).

Društvo, postavljeno v daljavo

»Tradicije ob božiču, veliki noči, prvomajski praznik. (...) Ostale praznike pa praznujemo v međimurskem društvu, kjer smo parkrat na leto (prazniki in druge dejavnosti, kot so slikarske razstave, predstavitev knjig hrvaških avtorjev našega dialekta ...).«

Iz knjige Janje Žitnik Serafin *Večkulturna Slovenija: Položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru* (Založba ZRC, 2008, str. 151).

ŽENSKA MIGRACIJA

ŽENSKA MIGRACIJA

ŽENSKA MIGRACIJA

- Ženske se selijo **prilepljene na moške**.
- Ženske se selijo tudi **same** (zaradi dela, prisilno...).
- „**Žensko delo**“ (slamnikarce, aleksandrinke).
- Trgovina z belim blagom.
- Selitve vse bolj **feminizirajo**.
- Migracije **niso** enospolna ali **brezspolna dejanja**. Spol (ne le ženski) se v migracijskih procesih **preobrazi**.

ŽENSKA MIGRACIJA

ŽENSKA MIGRACIJA

ŽENSKA MIGRACIJA

Dojilja Alojzija

»Dojilje so bile v Aleksandriji najbolj iskane in najbolj plačane, zato je službo pri grški družini Lydis dobila takoj. Najprej je bila samo dojilja najstarejši hčerki Vito, pozneje pa varuška njej in njeni mlajši sestri Despini.«

Iz besedila Katje Skrjaj »Komaj sem čakala, da zrastem in postanem aleksandrinka. Demitizacija aleksandrink« (v *Krila migracij. Po meri življenjskih zgodb* (ur. Mirjam Milharčič Hladnik in Jernej Mlekuž), Založba ZRC, 2009, str. 172).

Prevajalka Oksana

»Direktor je iskal nekega Rusa, pa je malo poklical okrog, so priporočili mene, zelo dober človek je bil. Potem sem se zaposlila tukaj, dve leti sem imela pogodbo za določen čas, no, zdaj sem dobila za nedoločen čas. Kar precej je trajalo, da sem prišla do trajne službe. Pa še polno predavam, kjer lahko, v podjetju, privat, v jezikovni šoli, dejansko imam malo časa za družino.«

Iz knjige Sanje Cukut Krilič *Spol in migracija: Izkušnje žensk kot akterk migracij* Založba ZRC, 2010, str. 108).